

mas, ja nüüd Wolga ja Kaama jõe ääres olemates maades, Bulgaarlaste kätel. Siit tungiswad nad edasi Rääsani kubermangusse ja Bati saatis saadikuid Rääsani wärstide juure ütlema: „Kui teie rabu tabate, siis andke kõigest kümnist: wärstidest, alatust rabwast, hobustest. Rääsani wärstid wastaswad: „Kui meid ühtegi enam ei ole, siis jääb lõik teile.“ Rääsani wärstidel oli wähe sõjawäge; nemad paluswad Bladimiri wärsti Zürit Wsemolodowitschi appi. Aga see ei tulnud appi, waid lootis ise üsfinda Tatarlastest jagu saada. Eht küll Rääsani wärstidel raske oli üsfinda wõidelda, siiski wõitswad nad nõnuks oma kodumaad waenlaste eest kaitseda. Aga Tatarlasti oli arwamata. Nõnda kuidas lewadine suurweel ümber olemad kohad täidab, nõnda täitswad Tatarlased Rääsani wärstiwalda.

Zutustatasse, et Rääsani wärst, kui ta nägi, et kusaqilt abi ei tulnud, Batile oma poja Weodori lalli kingitustega läkitas, selle lootusega, et oma maad waenlaste laastamisest peasta. Wärstil Weodori oli ilus naine, nimega Givraksa. Kui Bati tema iludusest kuulda sai, soovis ta teda näha. Aga Weodor kostis temale julgeste: „Kristlased ei näita oma naist mitte paha paganatele.“ Bati läksis teda niisuguse kostuse eest hirmsaste piinata ja siis ära tappa. Sell ajal istus Givraksa omas lambris ja waewas ennast wäga, oma meest ootes. Ta astus afna juure, oma poega walge kätte peal hoides, ja ootas igatsetes oma armast abilaasa tagasi. Korraga saab ta teada, et mees on tapetud: süda sees tabtis tal walu pärast lõhkeda, ta hakkas libedaste nutma, wõttis lapse lõwaste sülle ja fargas kõrgest majast maha ja — sai surma. Selle koha peale ehitati pärast kirik.

Bati tungis oma wäehulkadega edasi Rääsani linna peale ja häwitask lõik ära, mis tee peal ette puutus: kiskus linnad põhjana maha ja tappis rabwast ilma armuta. „Mis seisid, sõi tuli, mis liikas, lõi wõõl.“ — Tapmine kestis linna ümber olemates kottades weel mõni päew edasi, kuid oklamine seisis. Aga ka rabwanutukisa wakkis: ei olnud enam sedaqi, kes oleks ohanud ja nutnud.

Üks Rääsani wärstidest, räägib ajaloo kirjutaja, oli sell ajal oma sõjawäega Tschernigowi linnas. Kui ta oma kodulinna hirmjast häwitamisest teada sai, tõttas ta kodu ja wõttis nõnuks

waenlastele seda hirmsat tegu kätte tasuda. Tema kippus oma wäikese hulgaga — neid oli ainult 1700 sõjameest — Tatarlaste kallale kiireste ja aruldase julgusega.

Tatarlased wõtseswad: Ega Rääsani surnud ju kodumaad kaitsma üles ei tõuse. „Mis mehed teie olete?“ küsis Bati wile wangiwõetud soldatide käest: „Meie oleme Rääsani mehed, tulime teid aunga saatma, nagu niisugusele kuulsale tsaarile lõlbas, kui fina oled“ — kostiswad teised —, saatma nõnda, kuidas Wenelased barjunud, oma waenlasti saatma: Noolidega ja viikadega.“ See pentäis wapruid mehi ei jõudnud Bati hulladest jagu saada. Suurem jagu nendest jättis oma elu ouuga tapeluses isamaa eest. Meid, teda suure tööwawaga wangi saadi, lastis Bati tagasi kodumaale, ja ei teinud neile ühtegi kurja ega wiga. Aga need üsfindud wabwuse ja wapruse katsed ei jõudnud Innetu Wenemaad mitte peasta.

Bati tungis edasi Bladimiri kubermangusse, wõletas Moskwa ja Suddali, laastas, mis ta wõis, wõttis wangi, teda ta kätte sai ja lõi maha, kes wastu pani ja kippus edasi pealinna poole. Bladimiri elanikud waataswad ehmatusega arwamata hullade peale.

Bladimiri wärst tõttas Jarossawi walda sõjawäge koguma. Tema pojad ja tütreid jäiwad linna. Tatarlased tulimad linna alla ja küsiswad: „Mis, kas Suurwärst linnas?“ Bladimiri mehed wastaswad neile noolidega. Tatarlased piiraswad linna ümber. Noored wärstid tabiswad wälja minna, Tatarlastega wõitlema. Nad rääkiswad: „Sureme, suureme aunga Bladimiri luldsete wärawate ees õige-usu eest.“ Aga sõjawealiskud ei lastnud neid mitte linnast wälja, sest nad nägimad juba ette ära, et noori wärstid wäljas surm ootab, ja lootswad, et pea tuleb Suurwärst ja peastab neid ära. Wiiendamal päewal hakkiswad Tatarlased tormi jooksmas, seadiswad müüritõukumise masinad üles ja tungiswad pea linna sisse. Wsemolod läks waenlastele lalli kingitustega wasta, aga ta löödi kobe maha. Wärsti perelond weapiiskopi Mitromaniga põgeneswad kirikusse ja paniswad ukseid kinni. Tatarlased lantsiswad kiriku ümber puud ja süntaswad siis põlema. Kui tuli kiriku ümber leegitses, hüüdis piiskop walju healega! „Jesand Jumal! Si-